

Före, under och efter byggnationen av

Kung Chulalongkorn

Minnesbyggnad

och en kort skildring av
Kungens Norrlandsresa

Texter är hämtat från hemsidan bispgården.nu och diverse böcker och skrifter.

Underlag har bland annat hämtats från:

”Tillbakablick... Kung Chulalongkorns resa i Sverige” Sommai Ponrugthai och Karin Lundström, ”Kung Chulalongkorns Paviljong – Siams store kung och hans resa till Sverige” Tage Levin, ”Kung Chulalongkorns Norrlandsresa 1897” Sören Nilsson och Ingvar Nilsson samt mängder av tidningsartiklar.

Turistresor till Bispgården – den första jämtländska turistorten

Långt innan fjällvärlden blev sinnebild för Jämtlands turism fanns en annan port till landskapet – en plats där älven bar resenärer genom skogar och dalgångar mot ett ännu oupptäckt inland. Under slutet av 1800-talet började de första organiserade turistresorna längs Indalsälven ta form, och med dem föddes något nytt: en jämtländsk besöksnäring med Bispgården som nav.

Det var en tid då resandet ännu bar prägel av högtid och nyfikenhet. Herrar i plommonstop och resårkängor färdades uppströms i långsam mak, medan damer med solparasoller sökte stillhet och naturskönhet i lantliga idyller. Redan på 1870-talet började kommersiella resor etableras, och från 1892 kunde man färdas hela vägen mellan Sundsvall och Fors. Där, i mötet mellan järnväg, ångbåt och hästskjuts, uppstod en av landets första sammanhängande turistdestinationer.

Med bildandet av Ångfartygs AB Sundsvall - Indalsälven år 1888 organiserades trafiken längs älven i en imponerande logistisk kedja. Fartygen *Turisten*, *Indalen* och *Liden* tog resenärerna steg för steg upp genom landskapet, en resa som kunde ta upp till femton timmar mot strömmen. Men det var ingen brådska – själva färden var en del av upplevelsen.

När resenärerna nådde Edset i Utanede och fortsatte mot Bispgården möttes de av något som snabbt skulle bli vida

omtalat: ett landskap av dramatisk skönhet och berättelser. Vid Döda fallet stod naturens krafter skrivna i sten, och historierna om Vild Hussen levde kvar som både fakta och myt. Här fann besökare inte bara vyer – utan också berättelser.

Järnvägens ankomst till Bispgården 1885 förstärkte platsens betydelse ytterligare. Snart erbjöds kombinerade tåg och ångbåtsresor, och en strid ström av besökare sökte sig till denna då ännu glesbefolkade bygd. Hotell och pensionat växte fram, först kring stationen och senare vid älvens strand. Det var en blomstringstid – en kort men intensiv epok då Bispgården stod i centrum för något större än sig självt.

Ryktet nådde långt utanför Sveriges gränser. Sommaren 1893 anlände Prinsessan Stephanie av Belgien, och året därpå följde Kung Oscar II samma väg genom landskapet.

Tack vare detta och även rekommendation av Siams generalkonsul i Sverige och Norge, Axel Jonsson, var några av anledningarna att Kung Chulalongkorn 1897 skulle göra denna resa som ett av alternativen under hans besök i Sverige eftersom Kung Chulalongkorn även ville studera svensk skogsnäring, från timmer till sågverk, vilket passade utmärkt på den här resan på både Ångermanälven och Indalsälven.

Vi följer Kung Chulalongkorns resa på den populära resrutten under sträckan Härnösand – Sundsvall 1897.

Härnösand

Efter arton timmars gång genom det norrländska kustlandskapet närmade sig den kungliga jakten *Maha Chakri* Härnösand. Den 16 juli, klockan sju på kvällen, steg lotsen Strömberg ombord. Redan långt innan fartyget nådde redden hade staden och hela Ångermanälven satts i rörelse. Förberedelserna var omfattande och stämningen förväntansfull. De ångare som annars upprätthöll den dagliga trafiken hade ställt in sina turer; i stället annonserades lustfärder för att möta den långväga gästen. Varje båt som kunde flyta sattes i sjön.

Bland dem fanns ångaren *Pelle*, förd av kapten Wallin, som tog ombord så många passagerare som det överhuvudtaget var möjligt. Älven fylldes av farkoster i alla storlekar, från små roddbåtar till stolta ångare. *Pelle* gick förbi dem alla och lade sig till rätta strax utanför lotsstugan, i bästa läge för att bli vittne till ankomsten.

Nog hade både kungar och kejsare tidigare färdats uppför Ångermanälven—Oscar II och Wilhelm II hade bara några år tidigare visat sig här—men detta var något annat. Detta var ett följe från ett fjärran rike, från Siam, och det bar med sig en doft av det okända.

Reportern “Valle” från Vesternorrlands Allehanda skildrade ögonblicket med tidens känsla för dramatik:

”Efter en kortare stunds febril väntan synes tvenne master höja sig över en framskjutande, skogbeklädd udde... den

på gaffeln för en vit elefant i midten. Det är Siams flagga.”

När *Maha Chakri* gled förbi *Pelle* bröt jublet ut. Fyrfaldiga hurrarop steg mot himlen. Raketer avfyrades från båtarna, och musiken spreds över vattnet. Den stora ångjakten gick sakta in på redde och ankrade, omgiven av ett myller av båtar som kretsade kring henne som kring en högtidens mittpunkt.

Ombord fanns Kung Chulalongkorn, och enligt generalkonsul Axel Johnson mottog han denna ovanliga hyllning med tydlig rörelse. Ändå kom en viss besvikelse att prägla kvällen—det kungliga sällskapet gick aldrig i land. För de många som samlats återstod endast en avlägsen skymt.

När kvällen föll över Ångermanland lade sig ett stilla skimmer över scenen. Valle avslutade sitt reportage i ord som fångade tidens nationalromantiska anda:

”Solen har sjunkit, sommarnatten ligger mystiskt dunkel över vatten och land. Där ute på redde ligger Maha Chakri glimmande i elektriskt ljus... Sov gott, konung af Siam! Måtte din första dröm under Nordens ljusa himmel vara ljus och fager som den.”

Dagarna som följde förvandlade älven till en levande festplats. Den flaggprydda ångaren *Strömkarlen* ställdes till det kungliga sällskapets förfogande, och när kungen steg ombord hissades hans egen standert. Färden gick längs Höga kustens dramatiska landskap, där hav möter

branta skogar och klippor. Ombord rådde ett lugn som stod i kontrast till den livliga hyllning som mötte dem överallt.

Kungen visade ett levande intresse för landet han färdades genom. Han frågade om timmerflotningen, studerade industrin och lade märke till hur timrade hus blev allt vanligare ju längre norrut man kom. Naturen gjorde djupt intryck; den var storslagen och annorlunda, men inte främmande.

Under tiden stod *Maha Chakri* öppen för besök. Människor strömmade ombord i en nästan oavbruten ström. De såg, jämförde och förundrades. I de stora kärlen med kokt ris och torkad fisk anade många något bekant— en påminnelse om att avståndet mellan världar ibland är mindre än man tror. Handel uppstod spontant, föremål bytte ägare utan att ord behövde växlas.

De kungliga gemaken förblev dock stängda för allmänheten. Genom pressens beskrivningar framträdde i stället en bild av en värld av utsökt prakt—salonger fyllda av europeisk elegans, blandad med orientaliska detaljer, skimrande av guld, siden och ädelstenar.

När utflykten var över och kvällen åter sänkte sig över älven, roddes det kungliga sällskapet tillbaka till sin jakt. Vid niotiden var det dags att bryta upp. En hel flotta hade samlats för att ta farväl.

En signal ljud. Flaggor halades och hissades på nytt. Ankaret lyftes, maskineriet vaknade till liv, och med en sista genomträngande hälsning från sirenen satte sig *Maha*

Chakri i rörelse. Sakta lämnade hon de mindre båtarna bakom sig, eskorterad uppför älven.

Längs stränderna fortsatte hyllningarna. Saluter dånade, orkestrar spelade och människor samlades i tusental. Överallt vajade svenska och siamesiska flaggor sida vid sida.

Och där, på övre däck, stod Kung Chulalongkorn själv—leende, uppmärksam, med en stillsam värdighet—och tog emot ett mottagande som samtiden menade saknade motstycke.

Sollefteå

I Sollefteå rådde en febril men värdig förberedelse. Apotekare Askberg hade lagt ned all sin kraft på att skapa ett mottagande som motsvarade stundens betydelse. Hela staden smyckades; flaggor vajade från hus och gårdar, och vid ångbåtsbryggan hade man rest en särskilt ståtlig dekoration, som om själva älven skulle bära vittnesbörd om den högtid som väntade.

På Hotell Appelberg stod allt redo. Två rum hade inretts för Kung Chulalongkorn: en salong i gult siden och ett sovrum där den praktfulla “kungssängen”, en gång anskaffad för Oscar II, stod som rummets självklara mittpunkt. Från salongen ledde en liten balkong ut mot Storgatan, och i den övre glasverandan hade ett kaférum ordnats. Blommor och flaggor fanns överallt, som en stilla men tydlig hyllning.

Gatorna mellan hotellet och kajen hade vattnats för att binda dammet. Från när och fjärran anlände människor, många med tåg, och vid tvåtiden på eftermiddagen började folket röra sig ned mot älven. Droskor stod uppradade i långa rader, hästarna trampade otåligt, som om de anade stundens tyngd.

När ångaren *Strömkarlen* närmade sig, hade älven smalnat och vattnet blivit stridare. Ombord stod hela sällskapet och betraktade landskapet, där forsen skummade fram mellan de höga niporna. Då lär kungen ha utropat, med en enkel men innerlig förtjusning: "*Vilket härligt land.*" En salut från Bruksmon svarade honom, ekande mellan bergen, medan fartyget lade till.

Kronofogde Huss steg ombord och ledsagade Kung Chulalongkorn och Prins Paribatra i land. Ett leve utbringades, och folket svarade med hurrarop som fyllde luften. Färden genom staden blev en procession genom ett hav av människor; Storgatan var kantad av åskådare, och varje steg följdes av vinkningar och jubel.

Vid hotellet tog värden Appelberg emot sina gäster, och snart visade sig kungen och prinsarna på balkongen. Jublet steg åter, men bakom den högtidliga fasaden dolde sig också en mänskligare verklighet. Den planerade utflykten inställdes officiellt på grund av kungens trötthet och värmens tyngd—men i det fördolda smet kungen och prinsarna ut till en fotograf, och de yngre lät sig till och med lockas till ett bad.

Senare på dagen fortsatte sällskapet till laxfisket vid älven. Kungen vilade i skuggan, medan prinsarna prövade lyckan med metspön. Fångsten uteblev, men naturens skönhet tycktes väga upp allt. Gång på gång återkom samma ord, ibland till och med på svenska: *“Vilket skönt land ni bebor.”* Prins Chira, som behärskade språket efter sina studier i Danmark, blev en bro mellan världarna.

På kvällen samlades man till middag. Bordet var dukat med omsorg och prytt med små buketter i svenska och siamesiska färger. Rätterna följde varandra i en lång procession, och samtalen fördes i en stämning av högtid och förtrolighet. Bland gästerna fanns generalkonsul Axel Johnson och kapten Hedborg, den senare placerad vid kungens sida.

Efter middagen dracks kaffe på verandan, och senare under kvällen hedrades kapten Hedborg med den siamesiska kronoorden. Kvällen övergick i stillsammare former—promenader, samtal, och åter kaffe, nu med punsch, medan staden långsamt sjönk in i sommarnatten.

Trots tröttheten tog Kung Chulalongkorn sig tid att skriva till sin drottning, Mä Lek. I brevet framträder inte bara monarken, utan människan: en man som kämpar med sömnbrist, med ovana maträtter och kroppslig trötthet, men som samtidigt förundras över det nordiska landskapet.

Han beskriver hur solen dröjer kvar långt in på kvällen, hur himlen aldrig riktigt mörknar, hur ljuset vandrar mellan rött och vitt över horisonten. Han skriver om

timmerflottningen, om skogarna och sågverken, och om hur allt detta skiljer sig från hemlandet—och ändå väcker igenkänning.

Mot slutet av brevet blir tonen mer personlig. Han uttrycker sin oro för drottningens hälsa, räknar dagarna av sin frånvaro och längtar efter återseendet. Orden bär spår av hast och trötthet, men också av ömhet:

“Jag är ängslig för din hälsa... jag har nu varit borta i 103 dagar... det är tre månader kvar tills jag får träffa dig.”

Så avslutas brevet - med en signatur, några ursäktande ord om stavfel och brådska - och med det en stilla påminnelse om att även mitt i ceremonier, hyllningar och historiska ögonblick finns en människa som längtar hem.

Kungens färd genom Fors

Måndagen den 19 juli 1897 grydde klar och stilla över Sollefteå. Sommarluften låg redan varm över staden, och vid järnvägsstationen stod det kungliga extratåget redo för avfärd. Loket pustade tungt, som om även det bar på medvetenheten om stundens betydelse. Bakom det följde den kungliga vagnen, en salongsvagn och en boggivagn – en diskret men tydlig markering av att detta inte var en vanlig resa.

Frukosten intogs på Hotell Appelberg, men utanför hade folket redan samlats. Under några få dagar hade gästerna

från det fjärran Siam blivit samtalsämnet i varje hem. Nu ville man se dem en sista gång.

När stunden kom lämnade Kung Chulalongkorn hotellet i vagn. Prinsarna och följet valde att gå till fots genom staden. Det var som om själva staden rörde sig med dem – människor följde efter, steg för steg, tills de nådde stationen. Där fylldes luften av rörelse och förväntan. Blommor räcktes fram. Kronofogde Huss utbringade ett leve. Jublet steg, och kungen svarade lugnt, värdigt – med en stillsam närvaro som gjorde starkt intryck.

Och så satte sig tåget i rörelse.

Det försvann bort bakom kurvan, och i samma stund återgick Sollefteå sakta till vardagen.

Men för de som stod kvar var det inte riktigt som förut.

Under färden förändrades landskapet. De öppna vyerna längs älven, med sågverk och industri, gled undan. I deras ställe kom något annat – tätare skogar, stigande berg, en natur som bar på en stillsam tyngd. Kungens handsekreterare, Mr. Seng, satt och antecknade:

“Det är skogigt och bergigt... älven med forsar och vattenfall... det liknar norra Siam.”

Likheten var oväntad – men verklig.

När tåget närmade sig Bispgården och Indalsälvens dalgång blev landskapet vildare, mer orört. Här var

människans spår färre. Naturen talade med en annan röst – tystare, men djupare.

Vid Bispgårdens järnvägsstation stod folket redan samlat. Förväntan låg tät i luften. När tåget saktade in och slutligen stannade, steg Kung Chulalongkorn av – med en livlighet som många lade märke till.

Ett nytt leve steg mot himlen. Och denna gång svarade folket i kör.

Sällskapet vandrade därefter mellan dubbla rader av flaggor ner mot turisthotellet. Där väntade en grupp vitklädda barn med blommor i händerna. Kungen log, tog emot hyllningarna – och i ett spontant ögonblick lyfte han upp ett av barnen.

Det som såg ut som en liten flicka visade sig vara treårige Theodor Näsström, med ljusa lockar.

Ett ögonblick av värme. Ett minne som skulle leva kvar länge.

Lunchen på Turisthotellet var noggrant förberedd. Instruktioner hade sänts från Stockholm. Serviser hade införskaffats. Silver hade lånats in från ortens hem.

Maten serverades i flera omgångar – fisk, soppa, lax, renstek. Viner följde rätterna, och stämningen steg.

Tills något hände. När kungen tog en klunk av det röda bourgognevinet stannade allt upp.

Han spottade ut det, för ett ögonblick frös rummet. Ingen vågade säga något. Men kungen fortsatte lugnt att äta, oberörd.

Förklaringen skulle senare visa sig enkel – vinet hade serverats för kallt. För en man med känsla för detaljer var det en liten men avgörande sak.

Lunchen fortsatte. Och blev, trots allt, en succé.

Efter måltiden gjordes en kort promenad till en utsiktsplats bakom hotellet. Älven låg där nere, stilla men kraftfull. Landskapet talade i stora linjer, men tiden var knapp och resan skulle vidare.

Färden gick nu med häst och vagn ner mot Edset. Vägen var smal, dammig, slingrande genom skog och öppna vyer. Här och var öppnade sig landskapet mot älven, där vattnet brusade fram i forsar.

Längs vägen stod människor samlade. Barn sprang fram och från den kungliga vagnen kastades karameller ut, små ögonblick av glädje, som gjorde dagen ännu större.

Vid Edset hade förberedelserna pågått länge. Bryggan var dekorerad med flaggor. En äreport hade rests, smyckad med granris och björklöv. Över porten syntes Siams symbol – den vita elefanten mot röd botten.

Men bara timmar tidigare hade något oväntat inträffat.

En skogsbrand hade brutit ut. Elden hade hotat att förstöra allt – bryggan, dekorationerna, hela mottagandet, men den hade släckts i tid. Kungen fick aldrig veta hur nära det varit.

Vid bryggan låg ångaren *Liden*, smyckad med gröna girlander. Den låg med fören mot strömmen, redo att möta älvens krafter.

Folket hade samlats i stora skaror – på båda sidor om älven. Där, bland dem, stod Anna, elva år gammal och hon hade plockat näckrosor.

När kungen steg fram neg hon så vackert hon kunde och räckte fram sin bukett. Han tog emot den, sade några vänliga ord hon inte förstod, men hon skulle minnas hans blick för resten av sitt liv.

Så steg sällskapet ombord. Förtöjningarna lossades samtidigt som ångvisslan ljöd.

Långsamt gled båten ut i strömmen, vattnet kokade vitt runt skrovet, och *Liden* vände sig i den starka forsen innan färden nedströms kunde börja.

Från stranden steg ett sista rop: “Long live the King of Siam!”

Och svaret kom som en våg av röster. Hurrarop och vinkningar.

Så fortsatte färden.

Men något stannade kvar i Fors, i minnena i berättelserna.

Kung Chulalongkorns besök hade bara varat några timmar – men det hade satt spår som inte skulle försvinna.

Och kanske stod kronofogde Söderman kvar längst av alla, vid strandkanten, funderande.

Inte över mottagandet eller hyllningarna utan över en enda detalj: Varför kungen spottade ut vinet.

Indalsälven

Så började nästa etapp av färden—nedströms, in i det vilda landskap där älven själv skulle bli vägen vidare.

Nu började en färd som i efterhand kom att beskrivas som lika djärv som storslagen. Ångaren *Liden* låg med aktern i färdriktningen, och för att kunna fortsätta ned mot Sundsvall måste hon först vändas i den strida forsen. Kapten Holmberg lät fartyget långsamt glida ut i det skummande vattnet, med fören riktad mot strömmen. Ombord sänkte sig en spänd tystnad. Alla visste att det avgörande ögonblicket närmade sig.

Mitt i strömmen skulle manövern ske.

Plötsligt svängde ångaren—snabbt, exakt, som om den följde en osynlig hand. Fören kastades mot stranden, rodret tog, och i ett enda kraftfullt ögonblick var vändningen fullbordad. Ett sus gick genom sällskapet. Faran var över, och färden kunde fortsätta.

Så började nedfärden genom älven—snabb, levande, fylld av rörelse. Vattnet pressade sig fram mellan de höga, barrskogklädda bergen, och *Liden* rörde sig skickligt från sida till sida för att undvika grund och förrädiska stenar. Det var en resa som krävde både mod och precision.

Kung Chulalongkorn följde allt med stort intresse och lär ha sagt, med uppriktigt beundran:

“Jag gratulerar folket till att äga en sådan ångbåt som kan passera dessa forsar.”

Vid bryggan vid Glimån gjordes dagens första uppehåll. Under färden dit hade kapten Nordberg noggrant redogjort för älvens liv—för båtarna, för flottningen, för det arbete som band samman skog och hav. Mr. Seng antecknade flitigt i sin dagbok: om ångarens konstruktion, om dess ringa djupgående, om de miljoner stockar som varje år färdades denna väg, burna av strömmen från skog till kust.

Men dagens verkliga höjdpunkt väntade.

Vid Glimbergets fot hade flottningsbolaget ordnat en särskild uppvisning till kungens ära. Från höjden löpte en lång, krökt ränna—en konstruktion som liknade de alpina timmerbanorna. Högt där uppe, bortom synhåll, släpptes stockarna en efter en. Med väldig fart störtade de nedför rännan, och efter en hisnande minut kastades de ut i älven med ett dån som ekade mellan bergen.

Sällskapet steg i land för att bevittna detta märkliga skådespel. När en av de större stockarna slog i vattnet

kastades en kaskad upp i luften, och i dess dimma framträdde en regnbåge—klar och flyktig. Kungen stod stilla och betraktade scenen, tydligt gripen. Något liknande fanns inte i hans hemland.

Mr. Seng noterade hur stockarna, som från höjden sett ut som små pinnar, i verkligheten var sex till tio meter långa och kraftiga som trädstammar borde vara. Ett arbete av sådan skala och precision väckte respekt.

När visningen var över låg nästa ångare redo vid bryggan—*Indalen*. Den var större, inspirerad av de amerikanska flodångarna, med sina breda däck och rymliga salonger. Den var smyckad till fest, rikligt dekorerad med tyg, blommor och grönska, som om även fartyget självt deltog i hyllningen.

Ombord väntade en middag värdig tillfället. På övre däck stod borden dukade, och rätterna följde varandra i en lång följd—lax från älven, kött, grönsaker, och till sist frukt och bär. Viner serverades, och mellan rätterna dracks te, som kungen lät tillreda med hjälp av sitt medförda lilla kök—en detalj som väckte både förundran och beundran.

Under tiden bredde älven ut sig. Strömmen lugnade sig, landskapet öppnade sig, och skogarna gav plats åt enstaka gårdar och byar. Vid Indal fälldes skorstenen för att passera under bron, och längre ned stod ett brudfölje samlat vid strandkanten, ivriga att få visa sig för den främmande konungen. Gesten uppskattades, och hälsningen besvarades.

När kvällen närmade sig nådde sällskapet Berge. Här satte forsarna stopp för vidare färd, och resenärerna fick gå till fots förbi det brusande vattnet, medan bagaget transporterades på en smal bana längs stranden. På järnbron stannade många för att se ut över forsen - och för att möta de hundratals människor som samlats där.

En blomsterkrans, prydd med Siams färger, överlämnades till Kung Chulalongkorn - en stillsam men innerlig hyllning.

Den sista etappen väntade.

Ångaren *Turisten*, större och ännu mer komfortabel, låg redo. Den var vackert dekorerad, och en musikkår fanns ombord. När sällskapet steg på och fartyget lade ut, fylldes luften åter av hurrarop. Längs älven följde människor färden med blickar och vinkningar.

Resan fortsatte mot Sundsvall, genom ett landskap där natur, arbete och mänsklig närvaro vävdes samman—och där varje ny krök på älven tycktes bära med sig ännu en hyllning till den långväga gästen.

Sundsvall

Vid älvens utlopp hade en hel flotta samlats, som om vattnet självt kallat samman sina farkoster för att ledsaga den kungliga gästen. Ångare från när och fjärran låg redo att göra följe med *Turisten* - “Kungabåten” - in mot Sundsvall. Genom Alnösundet fylldes leden på; fler och

fler båtar anslöt, alla till brädden fyllda av festklädda människor som vinkade med vita dukar och hurrade.

Samtidens press beskrev infärden som ett triumftåg. Ångaren gled fram över viken med den siamesiska sidenflaggan i förtoppen, följd av en hel armada av fartyg. Längs stränderna vajade flaggor från sågverk och lastande ångare, och från mast till mast fladdrade signaler i färg och form. Det var en syn av rörelse, färg och ljud - en hyllning lika mycket till gästen som till ögonblicket självt.

Trots att ingen med säkerhet visste om de kungliga skulle stiga i land, hade flera tusen människor samlats vid hamnen. Några hade klättrat upp i fartygens master, andra på hustak, allt för att få en bättre blick över fjärden. En del av kajen hade klätts i blått tyg, i väntan på att Kung Chulalongkorn kanske skulle sätta sin fot där.

Så bröt saluten ut - nitton skott som rullade över vattnet. Förväntan steg. Men *Turisten* passerade förbi och lade sig i stället ett stycke från *Maha Chakri*. En roddbåt med tjugo man skickades ut, och i dess lugna men kraftfulla rörelser hämtades kungen och prinsarna över till jakten. En ångbarkass tog hand om det övriga sällskapet, medan musiken från båda fartygen blandade svenska och siamesiska toner över fjärden.

För många blev det bara en skymt - en flyktig närvaro att bära med sig i minnet. Under dygnet som följde fortsatte roddbåtar att kretsa kring jakten, i hopp om en närmare kontakt. Ombord syntes besättningen vila ut; man spelade boll på däck och kastade små röda bär till människorna i

båtarna nedanför, en enkel gest som skapade glädje och närhet.

Så randades den sista morgonen av vistelsen i Sverige. Sundsvall vaknade tidigt. Hamnen stod i festskrud, med flaggor i topp, musikkår på plats och militär i ordnade led. Hästdroskor väntade, med disponent Enhörnings ekipage främst.

Klockan halv tolv steg det kungliga följet i land till tonerna av den siamesiska folksången. Kung Chulalongkorn tog plats i den första vagnen, följd av Prins Paribatra och de övriga. De bar regnkappor - en stilla påminnelse om att det soliga vädret nu hade vänt. Inga tal hölls, men stämningen var påtaglig; ett möte mellan världar, stillsamt men betydelsefullt.

Färden gick till Kubikenborgs herrgård, där familjen Enhörning tog emot sina gäster. Saluter avfyrades, blommor överlämnades, och därefter visades sågverket - den plats där det timmer som färdats längs älvarna fick sin slutliga form. Kungen såg med egna ögon hur naturens rikedom förädlades till handel och hantverk.

Efter en stunds samvaro återvände sällskapet till staden. Inköp av minnen stod på programmet - föremål av svensk hemslöjd, korgar, näverarbeten och knivar av Eskilstunastål, små ting att bära med sig från det nordliga landet.

Lunchen intogs på Hotell Knaust, där folkmassor åter samlades utanför. Kungen visade sig på balkongen och

besvarade hälsningarna, en sista gest av närvaro inför avfärden.

På eftermiddagen återvände han till *Maha Chakri*. Innan ombordstigningen sände han ett telegram till Oscar II, där han uttryckte sin tacksamhet för den gästfrihet som visats honom under resan genom Norrland. Vid en ceremoni ombord delades utmärkelser ut till dem som haft särskild betydelse under färden - tecken på uppskattning och vänskap över nationsgränser.

Klockan 17.15 lättade jakten ankar och lotsades ut från redan. Vädret hade slagit om; vinden tilltog och sjön reste sig. Många i besättningen blev sjösjuka, men kungen själv stod oberörd. Framåt kvällen mojnade vinden, och i nattens stillhet fortsatte färden söderut, mot nya mål.

Så lämnade *Maha Chakri* den norrländska kusten—och med den en resa som fört samman människor, landskap och kulturer i ett möte som skulle leva kvar långt efter att vågorna slutit sig bakom henne.

Nya tider

När även Kung Chulalongkorn år 1897 valde denna resa som en del av sitt Sverigebesök, befästes Indalsälvens turistled som något av internationell betydelse. Här möttes inte bara natur och teknik – utan även kulturer, ambitioner och framtidsvisioner.

Förutsättningarna för denna resa hade i sin tur skapats långt bortom Jämtlands skogar, genom öppnandet av

Suezkanalen – en global pulsåder som gjorde Europa tillgängligt för världen.

Efter att Hölleforsens kraftverk rest sig ur Indalsälvens vatten i slutet av 1940-talet förändrades landskapet i grunden. Men mitt i denna nya tid valde Statens Vattenfallsverk att också blicka bakåt.

De rustade upp den gamla vägen – den som en gång, mellan 1892 och 1894, byggts från Holmsta ner mot ångbåtshamnen i Edset. Det var ingen vanlig väg. Det var en färdväg genom historien.

Här hade Kung Chulalongkorn färdats den 19 juli 1897, på sin resa genom det norrländska landskapet.

När vägen åter fick liv gavs den också ett namn som skulle bära minnet vidare: Kung Chulalongkorns väg.

Än i dag slingrar den sig genom landskapet, stilla och självklar, men laddad med berättelser. Här rullade en gång kungliga hjul. Här möttes världar. Här passerade resenärer som gjorde den avlägsna älvdalen till en punkt på den internationella kartan.

Allt började med en fråga

Det började inte med en byggnad.

Inte ens med en plan.

Det började med en fråga.

När Sommai Pongrugthai och hans hustru Siriporn kom till Sverige 1973, bar de med sig något mer än resväskor. De bar med sig berättelsen om Kung Chulalongkorn – kungen som moderniserade Siam och höll kolonialmakterna på avstånd. En symbol för stolthet, självständighet och framtidstro.

Två år senare, 1975, ställdes den där frågan som skulle förändra allt.

Den unge doktoranden Nati Nilnoppakun hade hört ett rykte: någonstans i Sverige skulle det finnas en väg uppkallad efter den thailändske kungen. Kunde det verkligen stämma? Han frågade Sommai. Svaret blev nej. Ingen visste.

Men nyfikenheten hade tänts – och den gick inte att släcka.

Åren gick. Fler anslöt sig till sökandet, däribland Annop Kunavongkrit och vännen Nitthi Rattana La-ong. De letade i arkiv, i berättelser, i minnen. Och till slut – som i en berättelse som väntat länge på att bli återupptäckt – fann de den.

En liten väg.

Mellan Utanede och Edset, vid Indalsälvens strand.

Kung Chulalongkorns väg.

Här hade kungen själv färdats sommaren 1897. Här hade han stigit ombord på ångaren *Liden*, på väg genom det

svenska landskapet han ville förstå – skogen, industrin, framtiden.

Det som började som ett rykte blev nu en plats. Och platsen började dra människor till sig.

Det som länge hade varit en viskning – en berättelse som vandrat mellan människor – nådde 1980 ända fram till Thailands ambassad i Stockholm.

Ambassadören lät sig inte nöja med rykten. Han reste norrut, följde spåren genom kartor och minnen – och fann till slut vägen. Den fanns där. Verklig. Men nästan bortglömd, som om historien själv hade lagt sig till ro i skogarna kring Utanede.

Fem år senare, i juni 1985, togs nästa steg. Sommai och Siriporn Pongrugthai mötte förste sekreteraren Sanit Chomchan vid ambassaden i Stockholm.

Samtalet blev avgörande.

Här fanns en vilja att väcka historien till liv igen.

Chomchan såg framför sig något enkelt – men kraftfullt: en vägskylt, skriven också på thailändska. Ett synligt bevis på att Kung Chulalongkorn verkligen hade färdats här. Och inte bara det – han föreslog att skylten skulle resas 1997, exakt hundra år efter kungens resa. Kanske med en högtid. Kanske med något större.

Fröet var sått.

Men det verkliga ögonblicket – det som förändrade allt – kom först sommaren 1992.

På väg mot Nordkap svängde Sommai och Siriporn av. Med sig hade de två högt respekterade buddhistmunkar. Det som var tänkt som ett kort stopp blev något helt annat.

De stod vid vägen de letat efter i nästan tjugo år.

Skogen var stilla. Nästan andäktig.

Och i det ögonblicket förändrades perspektivet.

Det handlade inte längre om att sätta upp en skylt.

Det handlade om att skapa något som kunde bära historien på riktigt.

En idé föddes. Inte försiktigt – utan med kraft. Här skulle något byggas. Något som hedrade kungen.

Något som band samman Thailand och Sverige.

På Holmsta gård mötte Sommai markägaren Anders Lundström. Samtalet som följde har i efterhand fått nästan mytiska drag – men resultatet var verkligt: en bit mark ställdes till förfogande.

En plats hade blivit ett projekt.

Snart började saker hända snabbt. Dansgrupper från Thailand kom på besök och stod förundrade inför skylten med kungens namn mitt i den jämtländska skogen.

Föreningar bildades. Kontakter knöts. Ett 50-årigt arrendeavtal säkrade marken.

Och 1995, vid den lilla dammen i Holmsta, samlades människor från två världar.

Munkar i saffransfärgade kåpor välsignade marken. Svenska och thailändska flaggor vajade sida vid sida. Spadarna sattes i jorden. Musik spelades, tal hölls, och något som tidigare bara varit en idé tog sin första fysiska form.

Det var början på något större än ett bygge.

Det var början på en berättelse om envishet, vänskap och kulturmöten.

Om hur ett bortglömt spår i skogen kunde bli en bro mellan kontinenter.

Och kanske framför allt – hur en enda fråga kan förändra allt:

Finns den verkligen?

Inför bygget av Sala Song Thai

Året var 1997.

Det som så länge hade varit en vision stod nu inför sin prövning.

Datomet var redan bestämt – den 19 juli. En dag som skulle skriva historia. Men verkligheten lät sig inte styras av ambitioner. Tiden var för knapp, resurserna osäkra. Det stod snart klart för Föreningen Chulalongkorns Minne att själva paviljongen inte skulle hinna färdigställas.

Men att ställa in? Det fanns aldrig på kartan.

I stället föddes en ny idé – lika pragmatisk som modig. Ett museum skulle byggas. En plats som kunde bära berättelsen, även om själva symbolen ännu saknades.

Den 30 maj började marken bearbetas. En väg drogs ner mot platsen. Den 18 juni göts plattan – ett konkret steg framåt. Men sedan stannade allt upp. Ekonomiska frågetecken lade sig som ett tungt lock över projektet. Dagar blev till veckor.

Tills något lossnade.

Under några intensiva sommarveckor – vecka 28 och 29 – reste sig byggnaden. En modifierad villa från Myresjöhus tog form. Enkel. Avskalad. Utan de utsmyckningar som en dag skulle ge platsen dess thailändska karaktär. Men den stod där. Och det räckte.

Samtidigt växte motståndet.

Kyrkoherden Bengt Gullberg och politikern Karl Åkergren ifrågasatte projektet öppet. En kampanj för att stoppa paviljongbygget tog fart.

Åsikterna gick isär. Diskussionerna blev alltmer intensiva.

Men på Holmsta fortsatte arbetet.

Marken jämnades ut av lokala entreprenörer. En scen byggdes – inte av glänsande konstruktioner, utan av det som fanns till hands: en lastbil från Bröderna Eriksson och ett släp från Bispgårdens bilbärgning. Runt dammen växte en tillfällig värld fram.

Marknadsstånd, tält, ett litet tivoli och doften av mat. Ljudet av röster. Förväntan i luften.

Hotell Indalsleden reste sitt öltält. Parkeringsytor ordnades. Allt pekade mot en dag som ingen riktigt visste hur den skulle bli – men som alla förstod var viktig.

Och så kom den.

Morgonen den 19 juli började stillsamt. Klockan 08.50 hälsade konferencieren publiken välkommen. Men snart förändrades stämningen.

Klockan 09.09 inleddes den thailändska ceremonin.

Ett offerbord stod uppdukat, fyllt med maträtter och gåvor. En symbolisk sten lades – den första markeringen av det som en dag skulle bli paviljongen. Runt omkring planterades ett tjugotal träd av särskilt inbjudna gäster, deras namn fästa vid stammarna som löften till framtiden.

Och mitt i allt detta – kameror.

Internationella medier var på plats. Thailändska TV-team. Till och med CNN. Det som hände i en liten by i Jämtland hade plötsligt blivit en global berättelse.

Från scenen talades det på två språk. Svenska och thailändska. Musik och dans fyllde platsen – två kulturer som möttes, inte som främlingar, utan som något nytt tillsammans.

Klockan 14.05 förflyttades ceremonin ner mot museet. En marscherande dans ledde vägen. Bandet klipptes av Vattenfalls representant och dörrarna öppnades av Sommai Pongrugthai själv.

Inne i byggnaden fanns inga färdiga utställningar i traditionell mening – men något kanske viktigare: bilder, artiklar, minnen. En berättelse som höll på att ta form inför allas ögon.

Och människor kom. Inte i hundratal utan i tusental.

Omkring 3000 besökare rörde sig genom området den dagen. Trots att paviljongen ännu inte fanns där. Trots att allt egentligen bara var början.

När det officiella programmet avslutades vid 18-tiden tog kvällen vid. Musik, sång, skratt. Sommarnatten höll platsen vaken långt efter att solen börjat sjunka.

Dagen efter lade sig ett stilla lugn över platsen. Marknadsstånden monterades ner, tivolit försvann och ljudet av fest ersattes av vardagens rytm. När

eftermiddagen kom stod bönderna åter ute på åkrarna och slog sitt hö – som om ingenting hade hänt.

Men under ytan hade allt förändrats.

Telefonerna började ringa. Först några enstaka samtal, sedan fler.

Frågor strömmade in från hela landet – och snart även från andra delar av världen:

Vad är det som händer där uppe?

Var ligger det egentligen?

Går det att komma dit?

Nyfikenheten spreds snabbare än någon kunnat ana. Det som nyss varit en lokal händelse hade plötsligt blivit något större, något som drog människor till sig.

Och svaret lät inte vänta på sig.

Den 1 augusti öppnade en bemannad turistinformation vid Holmsta.

Det som en gång började med en enkel fråga... hade nu blivit en plats som andra började söka sig till.

Byggnationen påbörjas

Det var som om marken själv bestämt sig.

När arbetet väl tog fart sommaren 1997 började allt falla på plats – ibland bokstavligt talat. Uppe i Bispgården hade ombyggnaden av Riksväg 86 planerats sedan länge. Nu, just när behovet var som störst, grävdes vägen upp. Massor av jord och sten fraktades bort.

Och hamnade precis där de behövdes som mest.

I Utanede.

Det som för andra var överskottsmaterial blev grunden för något helt nytt. Lastbil efter lastbil tippade sina lass, och sakta började landskapet förändras. Marken höjdes – tre meter över sin ursprungliga nivå. Det var inte längre en plats man bara besökte. Det var en plats som byggdes för att bestå.

Markeringar sattes ut. Inte bara för själva byggnaden, utan för broar, trappor och gångar. Allt fanns redan där – på papper, i tanken, i viljan.

Nu skulle det ner i jorden.

Den 11 augusti anlände stålrören. Långa, tunga. De skulle ner djupt – upp till 26 meter – för att bära något som ännu bara anades ovanför markytan. Några dagar senare hissade byggentreprenören sina flaggor över platsen. Ett tecken. Här byggs det.

Men verkligheten gjorde sig påmind.

När pålningsarbetet startade den 26 augusti gick det trögt. Maskinen orkade inte. Slagen var för svaga. Marken svarade med motstånd.

Det blev tystare. Långsammare.

Tills beslutet togs.

Den 9 september rullade en ny maskin in. Tyngre. Starkare. Och plötsligt förändrades rytmen. Slag efter slag drev ner stålrören i djupet. Under vecka 37 var arbetet klart.

Grunden fanns där.

Vecka 38 började formen ta plats. Trä, stål, linjer. Den 23 september göts plattan. Betongen fyllde ramarna – och med den kom tyngden av verklighet. Här skulle det stå.

Och det gjorde det.

Under hösten reste sig väggarna. Prefabricerade pelare lyftes på plats, en efter en. Byggnaden började synas i landskapet. Inte längre som en idé – utan som något man kunde peka på.

Lördagen den 25 oktober samlades människor igen. En kransnedläggning. Ett hundraårsminne av Kung Chulalongkorns resa. Samtidigt pågick marknaden i Forshallen. Liv och byggnation sida vid sida.

Och arbetet fortsatte.

Vecka 49 lades det övre taket. Vinterkylan kröp närmare, men bygget stannade inte. Tvärtom – det tog ett steg rakt in i framtiden. En kamera monterades upp. För första gången kunde människor följa byggnationen via Internet.

En liten plats i Jämtland – sedd av världen.

När 1998 tog vid var det detaljerna som tog över. Stålkonstruktionen bestående av femton meter långa rör för spiran restes den 5 februari upp i luften. Ett tydligt tecken på vad som var på väg att växa fram.

Inomhus målades väggar. Golv lades. Utvändigt putsades ytor. I april började markarbetena igen – dammen tömdes, nya former skapades.

Det var inte längre bara en byggnad.

Det var en hel miljö.

Brofundament gjöts. Väggar till entrén reste sig. Fasaden fick sin struktur. De karakteristiska detaljerna – fästen, former, linjer – började ge platsen dess identitet.

I maj hände något speciellt.

De två broarna började monteras.

För första gången kunde man se deras böjda former sträcka sig över vattnet. Det var inte bara funktion – det var symbolik. Vägar som möts. Kulturer som binds samman.

Tak lades. Tegel på plats. Sand fylldes innanför murarna.

Och sedan – liv.

I början av juni kom jorden. Träd planterades. Buskar sattes i marken. Platsen fick färg, struktur, framtid.

Men naturen gjorde ett eget inlägg.

Den 7 juni rasade ön, givetvis ett bakslag. Ett ögonblick av tvekan, men bara två dagar senare var den återställd. Starkare. Precis som projektet självt.

Gräset rullades ut. Räckan färdigställdes. Entrén målades. Grindar sattes upp.

Och samtidigt – människor.

Allt fler hittade hit. Trafiken ökade så mycket att vägen genom Utanede fick byggas om i förtid. Hundratals bilar varje dag. På midsommardagen kom omkring 800 bilar.

Det var inte längre ett bygge i avskildhet, det var en plats som redan levde.

Korvförsäljare dök upp. Besökare stannade till. Barn sprang över ytor som nyss varit byggarbetsplats.

Och mitt i allt detta fortsatte arbetet, steg för steg, detalj för detalj.

Det som en gång började som en fråga... hade nu blivit något som ingen längre kunde ignorera.

Invigning 1 – Sommaren 1998

Det var nu det skulle avgöras.

Efter månader av slit, tvivel, framsteg och bakslag stod allt redo – eller så redo det kunde bli. Sommaren 1998 hade kommit, och med den en känsla av att något historiskt var nära.

Den 30 juni anlände de.

Hantverkarna från Thailand. Bärande på kunskap, tradition och detaljer som inte gick att improvisera.

Under några intensiva dagar förvandlade de byggnadens inre. Trä, färg, ornament – allt fick sin plats. Det som tidigare varit en stomme blev nu något levande. Något med själ.

Och så, den 3 juli.

En last. Tung. Nästan 800 kilo. En staty.

När den lyftes på plats stod han där till slut – Kung Chulalongkorn – i naturlig storlek, i brons, blickande ut

över landskapet som han en gång själv färdats genom. Det var inte längre bara en hyllning. Det var en närvaro.

Två dagar senare reste hantverkarna hem. Deras arbete var klart. Men förberedelserna fortsatte utan paus. Blommor planterades. Det sista justerades. Det som byggts under ett år skulle nu möta världen.

Och världen kom.

Den 18 juli fylldes Utanede av människor. Bybor, turister, journalister, tv-team. Till och med ambulanser stod redo – inte av oro, utan för att ingen riktigt visste hur stort det här skulle bli.

Köerna växte snabbt.

Hundratals människor väntade tålmodigt på att få komma in. För att se statyn. För att förstå vad som skapats här, mitt i skogen.

Och mitt i all denna noggrannhet, alla förberedelser – inträffade något nästan komiskt.

Skylten.

Den thailändska texten hade monterats upp och ned.

Upptäckten kom bara timmar före invigningen. En febril aktivitet bröt ut. Skyltar skruvades loss, vändes, justerades. När gästerna väl anlände var allt i ordning – som om ingenting hade hänt.

Men bakom kulisserna hade pulsen varit hög.

På gården vid Holmsta gård stod bilarna uppradade. Inte vilka som helst. Limousiner, ordnade genom en vis förhandling, väntade på sina passagerare. Här, på samma plats där idén en gång föddes sommaren 1992, anlände nu de särskilt inbjudna gästerna.

Cirkeln slöts.

Runt omkring pågick marknaden. Musik, röster, skratt. Doften av mat blandades med sommarluften. Svenska och thailändska inslag flöt samman till något som inte längre gick att skilja åt.

Det var fest. Men också något mer.

För många som var där handlade det inte bara om en invigning. Det handlade om att bevittna resultatet av något som nästan ingen trodde var möjligt från början.

En idé som blivit verklighet. En väg som blivit en symbol. En plats som blivit en mötespunkt mellan två världar.

Och mitt i allt – stilla, orubblig – stod statyn.

Som om den alltid hade stått där.

Invigning 2 – Sommaren 1999

Det som invigts året innan... var egentligen bara början.

När 1999 tog vid fanns en tydlig känsla i luften: nu skulle allt fullbordas. Visioner ritades upp, idéer konkretiserades. Arkitekten Ulf Alexandersson presenterade skisser över hur helheten skulle se ut – inte bara en byggnad, utan ett sammanhängande område, en plats med riktning och identitet.

I april började förberedelserna på allvar. Fem baracker ställdes i ordning vid området – enkla, men funktionella. Här skulle hantverkarna bo, äta och leva under den tid som återstod av arbetet.

Den 18 april anlände de.

Ett tiotal thailändska experter, mästare i sitt hantverk. De hade rest långt, men visste exakt vad som återstod att göra. Dagen därpå rullade en långtradare in – tungt lastad med material från Thailand. Teaklådor, fyllda med flera ton utsmyckningar, bars ut och öppnades med försiktighet.

Det som dolde sig där inne skulle förändra allt.

Men inget stort projekt är utan hinder.

När dekorationerna till gavelspetsarna packades upp uppstod ett problem. De var betydligt tyngre än beräknat. Konstruktionen höll – men marginalerna var för små. Ett krismöte kallades. Lösningen blev snabb och praktisk:

förstärkningar byggdes in, träreglar som kunde bära tyngden.

Arbetet fortsatte.

Och sakta började något skimra.

Den 10 maj stod spiran färdig – i sin fulla prakt. Den reste sig över trätopparna, fångade ljuset och spred ett gyllene sken över Utanede. Det var som om platsen själv förändrades. Från byggarbetsplats till landmärke.

Samtidigt växte omgivningen fram. Parkeringen stod klar. Restaurang Terrassen tog form. Stigar, ytor, rörelser. Allt förbereddes för det som skulle komma.

Och människor började redan hitta hit.

Från den 15 maj till långt in på hösten gick guideade turer varje dag. Besökare betalade sin entré, men fick något långt större tillbaka – en berättelse, en plats, en upplevelse som inte liknade något annat i Sverige.

Bakom allt detta fanns också ett erkännande. Svenska Turistföreningen hade utsett Ragunda kommun till Årets Turismkommun 1998.

Det var inte längre en lokal angelägenhet. Det var nationellt.

Och så kom dagen.

Den 18 juli 1999. Den andra invigningen. Men den här gången – den riktiga.

Förberedelserna var minutiösa. Tält restes. Utsmyckningar sattes på plats. Gäster anlände från när och fjärran. Förväntan var påtaglig.

Och när ceremonin började... var det som om hela området rörde sig.

Thailändska dansare svepte fram mellan byggnaderna. I händerna bar de pengaträd – symboler för gåvor, gemenskap och framtid.

Rörelserna var rytmiska, färgstarka, levande.

Vissa dansade till och med baklänges – av ren glädje.

Publiken var enorm. Människor trängdes, följde varje moment, tog in varje detalj. Det var inte bara en invigning – det var ett möte mellan kulturer i realtid.

Och så kom ögonblicket.

Vid en högtidlig ceremoni överlämnade Thailands vice premiärminister, Pancha Kesornthong, symboliskt kung Chulalongkorn minnesplats till Länsstyrelsen i Jämtlands län och Ragunda kommun.

Det som byggts med engagemang från två länder blev nu en gemensam gåva.

En bro. Fast i trä, guld och tradition.

Runt omkring fortsatte livet. Marknaden sjöd av aktivitet. Restaurangen på Holmsta höll öppet långt in på natten. Besökare stannade kvar, ville inte lämna.

Och siffrorna talade sitt tydliga språk. 150 000 besökare under året. 500 bussar. Tiotusentals guidade turer.

Kung Chulalongkorn minnesplats i Utanede utsågs till årets turistattraktion i Sverige.

Det som en gång började som en fråga... hade nu blivit en succé.

Men kanske viktigast av allt – det var inte slutet.

När året gick mot sitt slut fortsatte berättelsen att röra sig över världen. I oktober uppträdde en kulturgrupp från Ragunda i Bangkok. I december överlämnade Thailand officiellt kung Chulalongkorn minnesplats som gåva.

Bandet var knutet.

Inte bara mellan platser. Utan mellan människor.

Och det bandet skulle visa sig hålla – långt in i framtiden.

2000–2021 – Mellan dröm och verklighet

När den stora invigningen klingat av sommaren 1999 stod platsen där – färdig, levande och fylld av förväntningar.

Men vad händer när en vision blivit verklighet?

Det är då den verkliga prövningen börjar.

Nya drömmar tar form

År 2000 blickade man framåt igen. Planer presenterades – större, djärvare. Orkidéhus, museum, hantverkscentrum, kulturcentrum. En hel värld skulle växa fram kring paviljongen.

Allt blev inte verklighet.

Men något blev det.

Ett litet orkidéhus byggdes, fyllt med växter skänkta från Thailand. En påminnelse om ursprunget. Samma år tog Ragunda kommun över ägandet av kung Chulalongkorn minnesplats – ansvaret hade landat lokalt.

Året därpå började området formas mer medvetet. Konstnärerna Gudrun Pierre och Görgen Norman skapade grässkulpturer. Gångvägar drogs. Rabatter anlades. En entré byggdes.

Platsen blev inte bara något att se. Den blev något att vandra i.

Gåvor från Thailand

Engagemanget från Thailand fortsatte – och ibland tog det oväntade uttryck.

2002 kom ett erbjudande som nästan lät som en saga: Thailands kung Bhumibol skänker två elefanthonor till Kung Carl XVI Gustaf.

Det blev inga elefanter i Utanede – men symboliken var tydlig. Bandet var starkt.

Elefanterna placerades på Kolmården när de anländer året efter.

Samma år restes i stället något annat: en ny byggnad i äkta teak. Ytterligare en gåva från Thailand, skapad för stillhet och eftertanke.

Teakpaviljongen invigdes av ambassadören Poksak Nilubol och landshövdingen Maggie Mikaelsson. Runt omkring visades thailändskt hantverk – trä, textil, färg, tradition.

Ett andehus restes också.

En plats för de osynliga beskyddarna.

Det var inte längre bara ett monument. Det var ett kulturellt landskap.

Liv, rörelse och stora somrar

Åren som följde fylldes av liv.

Festivaler.
Marknader.
Konsserter.

Särskilt ett namn återkom, som en rytm genom åren: Diggiloo. Sommarscenen i Utanede drog publik från hela regionen. Musik mötte kulturarv.

2007 firades 110 år sedan Kung Chulalongkorn reste genom området. En hel kulturvecka spreds över flera orter. Gäster kördes runt i speciallånga bilar, sponsrade och utlånade – en detalj som visade hur engagemanget fortfarande bar projektet framåt.

Och långt borta, i Bangkok, uppträdde ragundabor.

Berättelsen gick åt båda håll.

Nya idéer – och nya utmaningar

Under slutet av 2000-talet fanns nya planer.

Spa-anläggning, vidare expansion och internationella investeringar.

Men verkligheten var mer komplicerad.

Driften förändrades flera gånger. Bolag tog över – och lämnade. Kommunen klev in igen. Diskussionerna blev fler. Framtiden mer osäker.

Samtidigt fortsatte platsen att leva.

Nya målningar tillkom. Statyn av kungen gjordes om, mer naturtrogen. Upplevelser skapades – som resan ”*I kungens fotspår*”, där besökare kunde följa samma väg som 1897.

Men under ytan växte något annat. Ett behov av underhåll. En ekonomi som inte gick ihop.

Mellan stolthet och oro

Under 2010-talet blev kontrasten tydligare.

Å ena sidan: ceremonier, ambassadbesök, jubileer.
Å andra sidan: slitna byggnader, minskade resurser.

Varje år återkom minnesdagen den 19 juli. Representanter från Thailand reste hit. Tal hölls. Bandet bekräftades, om och om igen.

Ambassadörer som Soonthorn Chaiyindeepum och Kanchana Patarachoke deltog i ceremonierna. Samtal fördes om renovering, utveckling, framtid.

Men frågorna blev fler.

Hur skulle platsen bevaras? Vem skulle betala?
Vad var nästa steg?

2019 uttrycktes det öppet: utveckling hade blivit avveckling. Kostnaderna steg. Ragunda kommun tappade intresset. Underhållet eftersattes.

Och ändå – människor fortsatte komma.

En plats som vägrar försvinna

Åren 2019 till 2021 förändrades mycket. Entrén stängdes. Fri entré infördes. Besöket blev enklare – men också mer sårbart. Inga intäkter.

Samtidigt tog samarbetet en ny form.

Den thailändska ambassaden bidrog ekonomiskt. En digital utställning skapades – besökare kunde nu via QR-kod ta del av historien på både svenska och thailändska.

Berättelsen flyttade in i framtiden.

Och vad återstår?

Under de första åren efter millennieskiftet vilade en särskild förväntan över Ragunda. Kung Chulalongkorn minnesplats var inte bara ett minne – den var ett löfte. Kommunen såg möjligheter, ritningar togs fram, visioner målades upp. Här skulle något växa vidare. Något större. Ett centrum för kultur, turism och internationella möten, mitt i den jämtländska skogen.

Det var en tid av framåtblickande.

Men med åren förändrades tonen, nästan omärkligt. Visionerna stod kvar, men vardagen tog mer plats. Evenemang arrangerades, besökare togs emot, samarbeten hölls vid liv. Kung Chulalongkorn minnesplats fylldes fortfarande av musik, ceremonier och rörelse – men

arbetet handlade alltmer om att förvalta det som redan fanns, snarare än att bygga nytt.

Och så småningom började verkligheten göra sig tydligare påmind.

Underhållet krävde sitt. Ekonomin stramades åt. Besluten blev mer försiktiga. Frågor som en gång handlat om utveckling började i stället handla om ansvar. Hur länge kunde man fortsätta? Vad var rimligt? Vad var möjligt?

Ändå fanns något som aldrig riktigt förändrades.

Trots tvekan, trots kostnader, trots diskussioner som ibland lutade mot avveckling – släppte kommunen aldrig taget. Kung Chulalongkorn minnesplats förblev något särskilt. Inte bara en byggnad, utan en berättelse. En relation. Ett arv som inte utan vidare kunde mätas i budgetposter.

Så åren mellan 2000 och 2021 blev inte en rak linje, utan snarare en pendelrörelse.

Mellan framtidstro och försiktighet. Mellan dröm och verklighet.

Och kanske är det just där, i den spänningen, som platsens verkliga betydelse finns.

För trots allt – står den fortfarande där. I skogen. Vid älven.

Som ett minne av en kung. Men ännu mer – som ett bevis på vad människor kan skapa tillsammans, även när vägen dit är allt annat än rak.

En oslipad diamant väcks till liv

Efter år av diskussioner, stillastående utveckling och växande underhållsbehov började något röra sig igen.

Inte med stora löften. Utan med handling.

Kung Chulalongkorn minnesplats i Utanede hade länge beskrivits som en **oslipad diamant** – ett besöksmål med enorm potential, men som saknade den sista omsorgen för att verkligen glänsa. Och det var just där förändringen började.

Lokalt engagemang tar över

Inför säsongen 2022 tog Fors Företagareförening ett avgörande steg. Tillsammans med Ragunda kommun fick de ansvar för den turistiska verksamheten vid kung Chulalongkorn minnesplats.

Det var inte bara en driftlösning. Det var ett ställningstagande.

Med stöd från lokala föreningar – Fors Hembygdsförening och Fors Intresseförening – inleddes en förstudie om framtiden. Frågan var inte längre *om* platsen hade värde.

Frågan var hur stort det kunde bli.

Ett område öppnas på nytt

När arbetet fortsatte under 2023 började förändringarna bli synliga.

Entrén rustades upp. Tekniken i det stora växthuset väcktes till liv igen. Och – kanske viktigast av allt – kulturbyggnaden öppnades.

Byggnader som i flera år varit stängda fick åter ta emot besökare. Helheten började återuppstå. Det som en gång varit en sammanhängande upplevelse blev det igen.

Bakom mycket av arbetet stod lokala krafter – tillsammans med experter som trädgårdsmästarna Stefan Lidberg och Larz Danielsson. Planteringar fyllde området med färg och liv. Växthuset fick ny energi.

Det var ingen snabb förvandling. Men det var en tydlig riktning.

Ett levande firande – mitt i skogen

Samtidigt fortsatte traditionerna.

Den 16 juli 2022 arrangerades *Thai Pavilion Fun Run* – ett löplopp som lockade deltagare till platsen och knöt samman historia med nutid. På plats fanns Kanchana Patarachoke, Thailands ambassadör i Sverige, tillsammans med kommunens representanter. Tal hölls. Minnet levde.

Och precis som varje år återkom de viktiga datumen.

Den 19 juli – minnet av Kung Chulalongkorns besök.
Den 23 oktober – hans dödsdag.

2023 deltog Thailands nya ambassadör Arunrung Phothong Humphreys vid båda tillfällena. Tillsammans med diplomater, representanter från Thailands turistmyndighet och försvarsattachén hölls ceremonier, kransnedläggningar och möten.

Men bakom högtidligheterna fanns också något mer konkret, en fråga om framtiden.

Efter ceremonin i juli 2023 uttryckte de thailändska representanterna ett tydligt önskemål: en sammanställning av paviljongens renoveringsbehov – och en plan för hur den skulle kunna utvecklas vidare.

Det var inte bara artighet. Det var en signal.

Mellan ansvar och möjlighet

Åren 2022 och 2023 blev därför något av en vändpunkt.

Inte genom stora byggprojekt. Utan genom att återta kontrollen över det som redan fanns.

Att öppna upp. Att vårda. Att visa att platsen fortfarande har kraft.

Och kanske viktigast av allt – att både lokala krafter och internationella aktörer åter började dra åt samma håll.

När 2023 gick mot sitt slut stod det klart att berättelsen inte var över. Det som upplevts som en succé och förmodad framtid under det lyckosamma året 2023 avslutades som en kalldusch!

Beslutet kom som en kalldusch.

Efter en säsong som burits av engagemang, arbete och spirande framtidstro stod det plötsligt klart: Ragunda kommun valde en annan väg. Fri entré. Stängda byggnader. Ingen bemanning.

För Fors företagareförening var det svårt att förstå.

Året innan hade de tagit ansvar för driften och visat vad platsen kunde bli. Besökare hade strömmat till. Intäkter hade skapats. Växthuset hade rustats upp, entrén fått nytt liv. Det som länge varit på väg att tyna bort hade åter börjat andas.

Nu riskerade allt att stanna av igen.

Ordföranden Anders Ljung beskrev beslutet som obegripligt. Inte minst för att föreningen upplevde att deras förslag om fortsatt drift aldrig riktigt möttes – aldrig fick fäste i en dialog. För dem handlade det inte om bidrag i första hand, utan om att få rätt förutsättningar att fortsätta bygga vidare på det som redan fungerade.

I deras ögon var sambandet enkelt.

Utan entréintäkter – inga resurser.

Utan resurser – inget underhåll.

Utan underhåll – ett långsamt förfall.

Det var just den utvecklingen de menade sig ha brutit.

Deras plan sträckte sig längre än en enskild säsong. Med tiden, menade de, skulle verksamheten kunna bära sig själv. Till och med minska kommunens kostnader. Men det krävde kontinuitet. Och framför allt – tillit.

I stället stod nu byggnader åter stängda. Dörrar som nyss öppnats slog igen. Det som under en sommar fyllts av människor, röster och rörelse riskerade att åter bli stilla.

Ändå fanns viljan kvar. Inte som en protest – utan som en övertygelse.

Att platsen fortfarande hade mer att ge. Och en tydligare insikt om vad platsen faktiskt är.

Inte bara ett minne. Inte bara ett monument.

Utan fortfarande – en oslipad diamant, som väntar på att få lysa fullt ut.

En oslipad diamant, som väntar på att få lysa fullt ut